

**Център за образователна интеграция
на децата и учениците от етническите малцинства**

гр. София 1797, бул. „Г.М. Димитров“ 52А, ет. 1, <http://coiduem.mon.bg>, e-mail: coiduem@mon.bg

Добри практики, финансирани от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства за утвърждаване на интеркултурното образование в българската образователна система

д-р Лало Каменов

Директор на ЦОИДУЕМ

Правни аспекти на интеркултурното образование

- ▶ **Глава Трета от Закона за предучилищно и училищно образование(ЗПУО) Държавни образователни стандарти, Чл. 22. (1)** Държавните образователни стандарти са съвкупност от задължителни изисквания за резултатите в системата на предучилищното и училищното образование, както и за условията и процесите за тяхното постигане.
- ▶ Чл. 22. , ал. 2 , т. 8 определя стандарта гражданско, здравно, екологично и интеркултурното образование.
- ▶ Приема се с наредба на министъра на образованието и науката съгласувано със съответните министри и ръководители на ведомства.
- ▶ **Глава Шеста, Раздел II. Училищна подготовка - същност и съдържание е установено.**
- ▶ Чл. 76, ал. 5 В процеса на училищното образование може да се изучават и учебни предмети от областта на глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, предприемачеството, управлението на личните финанси и програмирането, защитата на родината, населението и околната среда, учебни предмети, които формират национално самочувствие, патриотичен дух и родолюбие в децата и учениците, като разширяват и допълват съдържание, което присъства интегрирано в други учебни предмети.

Правни аспекти на интеркултурното образование

- Глава Девета, Раздел II. Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
- Чл. 185. (1) Детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес.
- (2) Видовете и съдържанието на дейностите по превенция на тормоза и насилието са подчинени на обща училищна политика, разработват се самостоятелно от училищната общност и може да включват:
 - т. 2. разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове;
- **НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование**
Обн. - ДВ, бр. 80 от 11.10.2016 г., в сила от 11.10.2016 г.; изм. и доп., бр. 80 от 28.09.2018 г., в сила от 28.09.2018 г. , Издадена от министъра на образованието и науката.
- Глава Втора, Чл. 3 (5) Интеркултурното образование е насочено към усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда.
- Приложение № 4 към чл. 14, ал. 2, т. 4 от Наредбата Рамкови изисквания за резултатите от обучението по интеркултурно образование.

Правни аспекти на интеркултурното образование

- ▶ **Постановление № 4 от 11 януари 2005 г.** за създаване на Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, Чл. 3, (3) (нова – дв, бр. 11 от 2021 г.) **Директорът подпомага дейността на министъра на образованието и науката по провеждане на политиката за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства.**
- ▶ **Програма за дейността на Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства 2022-2024 година**, приета с Решение № 919 от 17 ноември 2022 година.
- ▶ **Стратегическа цел 2:** Развитие и утвърждаване на интеркултурната перспектива като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система чрез качествено интеркултурно образование.
- ▶ **Приоритет 2.** Реализиране на форми за развитие на интеркултурна компетентност на всички субекти в системата на предучилищното и училищното образование за позитивно образователно и интеркултурно взаимодействие.

**Добри практики в изпълнение на Програма за дейността на ЦОИДУЕМ 2019 – 2021,
Стратегическа цел 3. Утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част
от процеса на модернизация на българската образователна система, финасирани по
Конкурсни процедури на ЦОИДУЕМ**

Приоритет 1: Реализиране на форми на взаимодействие между децата и учениците от различен етнически произход за утвърждаването на межкултурните ценности и многообразието в образователната среда за изграждане и възпитаване у подрастващите на социокултурен модел на поведение, основан на поведенчески модели за взаимен хуманизъм и толерантност.

1. Дейности, насочени към разработване и въвеждане в детските градини и в училищата на програми, съобразени с културите на различните етнически малцинства и насочени към запазване на културната идентичност.
2. Дейности, подкрепящи въвеждането на разнообразни форми на интеркултурно образование в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена.
3. Извънкласни дейности с деца и ученици от етническите малцинства с елементи на гражданско образование, насочени към усвояване на социални знания за откриване и култивиране на собственото „АЗ“, формиране на чувство за идентичност и национално самосъзнание и толерантно отношение към индивидуалните и културните различия.
4. Изследователски дейности, извършвани от учениците, свързани с културното многообразие на етническите малцинства и междуетническата интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.
5. Интерактивни дейности за повишаване чувствителността на учениците спрямо дискриминационните прояви и за повишаване на знанията и уменията за преодоляване на съществуващи негативни нагласи и стереотипи.

Форми за интеркултурно образование като добри практики, Програма за дейността на ЦОИДУЕМ 2022- 2024

- ▶ **Приоритет 2: Реализиране на форми за развитие на интеркултурна компетентност на всички субекти в системата на предучилищното и училищно образование за позитивно образователно и интеркултурно взаимодействие.**
- ▶ Дейности, насочени към усвояване на умения, знания и компетентности за реализиране на интеркултурно образование от педагогическите специалисти и непедagogически персонал в системата на предучилищното и училищно образование.
- ▶ Дейности за разработване и въвеждане на иновативни педагогически (дидактически и възпитателни) форми за интеркултурно образование в образователните институции в системата на предучилищното и училищното образование, както и в системата на висшето образование.
- ▶ Дейности, насочени към формиране на знания, умения, нагласи и ценности за интеркултурна компетентност с децата и учениците.
- ▶ Изследователски дейности, свързани със запазване на културното наследство и етнокултурното многообразие в регионален и национален аспект.

Дейности, подкрепящи въвеждането на разнообразни форми на интеркултурно образование в институции в системата на предучилищното и училищното образование

- ДГ «Бърборино», гр. Средец: проект «Знанието е силата – силата е успех»
- Дейност 1. Изграждане на Център «Музикална чуднотека». В дейността се използва мултисензорен подход за среща на децата с музиката и танцовото изкуство и придобиване знания за различни измерения на културните идентичности чрез използване на подхода Орф-Шулверк. Подходът Орф-Шулверк е креативен начин на работа с деца, съчетаващ ритъм, говор, музика, движение с интересни игри, в които се твори, открива и разбира света на изкуството. Децата се учат да бъдат част от група, да се съобразяват с другите, да бъдат част от едно цяло, но в същото време и да се запазят маркери на индивидуалната идентичност.
- Дейност 2. Изграждане на Център «Омайна реч» – иновативна дейност за насърчаване на индивидуална и групов идентичност чрез приобщаваща детска литература и авторство в класната стая. Използва се трансформираният подход за развиване на критично мислене у децата ромни. Създават се истории и книжки от деца за деца, свързани с идентичност и културно многообразие. Въвеждане на трансформативно четене и дискусия с децата.
- Дейности за образователно включване в интеркултурна среда чрез дигитални умения. Изграждане на смарт-стая в ДГ с интерактивна дъска, планшети и роботи за обучение на деца. ИКТ се използват за даване на разширена информация на децата и за поднасяне на електронното съдържание на учебния материал по забавен и атрактивен начин в педагогическите ситуации. Осъществявани са дейности за екипна работа с родители чрез използване на ИКТ-игри чрез образователна платформа Smart Classroom.

Изследователски дейности, извършвани от учениците, свързани с културното многообразие на етническите малцинства и междуетническата интеграция на децата и учениците от етническите малцинства

- **ЦПЛР-ОДК Средец: проект «Средец – палитра от етнокултури»**
- Целева група – ученици: български етнос – 168, ромски – 80, турски – 30;
- Дейност - Експедиция „Непознатата Странджа”-Етнографско проучване на рупската общност. Посещение на град Малко Търново и селата Бръшлян и Граматиково. Във всяка екскурзия участват ученици, родители, педагози, доброволци и един учител, който е специалист-краеведски и етнографски дейности, археолог, културен антрополог или др. По време на експедицията се извършват интервюта, беседи, фокус групи за проучване на обичаите и бита на местните общности, както и социалните взаимоотношения между различните етноси. Събраните артефакти и материали са оформени като мултимедиен албум, който включва снимков, документален и филмов материал. Чрез дейността са придобити знания за културния обмен между различните етнокултури, за традициите, обичаите и поминъка на общностите, населяващи региона. Стимулирани са изследователските умения на учениците чрез краеведски и етнографски дейности; Развиване на чувство за общностна принадлежност в селища със смесено етническо население. Придобитите умения и компетентности от участниците се прилагат в последващи дейности за опознаване на родния край.
- Дейност - Клуб „Да съхраним занаятите на различните етноси“: Създаване на три ателиета: „Плетем и тъчем”, „Кошничарство” и „Грънчарство”. Заниманията в ателиетата са седмични, съботно-неделни и изнесени занимания. Изнесените занимания са проведени в Дом за стари хора „Бялата лястовица” – Средец (по плетене и тъкане), ДГ „Снежанка”, гр. Средец (по кошничарство) и Център за настаняване от семеен тип на деца, лишени от родителска грижа (по грънчарство). Участват родители от различен етнически произход и доброволци.
- Организиране и провеждане на седмица на занаятите в ЦПЛР-ОДК Средец. В три поредни дни от седмицата всяко ателие организира на територията на ЦПЛР-ОДК открита работилница (уърк-шоп). В последния ден от седмицата е представена изложба на изработените изделия под наслов „Занаятите на Средец – модерни и непреходни”.

Дейности, насочени към разработване и въвеждане в детските градини и в училищата на програми, съобразени с културите на различните етнически малцинства и насочени към запазване на културната идентичност.

- **Община Лозница – «Образование и Култура»: проект "Обредни моменти и игри при различните етноси от Лудогорието"**
- Етнофолклорна образователна работилница за ученици - събиране и съхраняване на обредните моменти и игри от фолклора на етносите, живеещи в района на Лудогорието.
- Творческата арт работилницата за приложно изкуство – учениците от различните етнически малцинства изработват аксесоари, сувенири, накити, маски и др. атрибути към традиционните облекла на различните етнически групи от региона на Лудогорието. Дейността се осъществява два пъти в седмицата по предварително изготвен план-график. Участие на доброволци – родители или баби и дядовци, упражнявали тези занаяти.
- Формиране на Научно-изследователски групи: "Млад етнограф" и "Млад фолклорист". Групите ученици с ръководители извършват краеведски дейности и теренни изследвания в някои от разградските села; срещи с интервюта с местни жители; записвани са автентични фолклорни текстове на песни, изпълнявани по време на обичаи и празници, обредни моменти, игри и танци, ритуали на различните етноси.

Дейности, насочени към разработване и въвеждане в детските градини и в училищата на програми, съобразени с културите на различните етнически малцинства и насочени към запазване на културната идентичност

- **ДГ Мир, гр. Мездра: проект «Етнокултурно взаимодействие»**
- Дейност 1. Подготовка на педагогическия екип от учител по методология за разработване на иновативно образователно направление с интеркултурна насоченост.
- Дейност 2. Разработване от педагогическите специалисти на самостоятелно иновативно образователно направление по интеркултурно образование „Етнокултурно взаимодействие“ – общи цели, методика, очаквани резултати, образователни стандарти и насоки за учителя; социално-педагогически тренинги като основна форма на взаимодействие с родители в междуетническа образователна среда и план-сценарии на проблемна ситуация с педагогически функции като основна форма на педагогическо взаимодействие «възрастен-дете» по образователно направление „Етнокултурно взаимодействие“ за всяка възрастова група. Съдържанието на иновативната форма за интеркултурно образование е въведена в Програмната система на ДГ „Мир“, гр. Мездра.
- Дейност 3. Разработване на авторски игри, образователни табла, работни листа. Игрите са разработени в контекста на рефлексивния подход, психологически и педагогически подходи на интеркултурното образование и във връзка с хуманистичното и глобалното обучение. Разработено е електронно ръководство за прилагане на образователно направление по интеркултурно образование „Етнокултурно взаимодействие“ и каталог с разработените продукти по проекта.

Интерактивни дейности за повишаване чувствителността на учениците спрямо дискриминационните прояви и за повишаване на знанията и уменията за преодоляване на съществуващи негативни нагласи и стереотипи

- ▶ Въвеждане в часа на класния ръководител като учебителна форма прилагането на Обучителен пакет „Училища без дискриминация“, разработен от КЗД и Датския институт по правата на човека. Прилага се активно метода „Връстници обучават връстници“, съобразно наръчници за използване на учебителен пакет „Училища без дискриминация“, DVD-филм „Уроци по толерантност“ със 7 отделни епизоди.
- ▶ Разширен наръчник за ползването на учебителния пакет от учители в началния етап на образованието (I - IV клас), Разширен наръчник за ползването на учебителния пакет от учители в прогимназиалния етап на образованието (V - VII клас), Разширен наръчник за ползването на учебителния пакет в гимназиалния етап на образованието по метода „Връстници обучават връстници“ (VIII - XII клас). Съдържат упражнения/интерактивни занимания за различни теми от епизодите във филма и за различни възрастови групи, сред които може да се подберат най- подходящите според възрастта на учениците.
- ▶ Каталог на правата на човека (съдържа информация за правата на човека, посочва в кои нормативни актове са уредени, включва целите текстове на основополагащи нормативни актове – конвенции, международни договори, директиви, декларации, конституция, закони), Речник на понятията (съдържа описание на използваните в учебителния пакет термини).